

DNB Public

Toezicht beleid
Verzekeraars
On-site toezicht
pensioenfondsen en
verzekeraars

GOOD PRACTICE RISICOMANAGEMENT VERZEKERAARS

Datum
27 november 2018

Kenmerk
T036-491057855-134

Onderwerp:

Good Practice - Risicomanagement 2018 - Verzekeraars

Inhoud

1.	Inleiding	3
1.1	Scope	3
1.2	Elementen risicomanagement	3
1.3	Reikwijdte	4
2.	Inrichting	5
2.1	Risicomanagementstrategie	5
2.2	Activiteiten RMF	6
2.3	Besluitvormingsproces	6
2.4	Onafhankelijkheid	7
2.5	Geschiktheid	8
2.6	Capaciteit en gezag	8
2.7	Uitbesteding	9
2.8	Proportionaliteit	10
2.9	Governance-vereisten voor de groep	10
3.	Beleid	11
3.1	Verzekeringstechnisch- en reserveringsrisico	11
3.2	Afgestemd beheer van activa en passiva (ALM)	12
3.3	De gedragslijn voor het beheer van beleggingsrisico	12
3.4	Beleggingsrisico en prudent person	13
3.5	Liquiditeits- en concentratierisico	15
3.6	Operationeel risico	16
3.7	Herverzekering en andere risicolimiteringstechnieken	16
3.8	Strategisch en reputatierisico	17
4.	Proces	18
4.1	Onderkennen en meten van risico's	18
4.2	Beheren van risico's	19
4.3	Monitoren van risico's	19
4.4	Rapporteren over risico's	20
5.	Rapportage en evaluatie	21
5.1	Rapportage	21
5.2	Evaluatie	22

1. Inleiding

Als verzekeraar vormen risico's en uw risicomanagement uw 'core business'. Het overnemen en bundelen van risico's die uw polishouders individueel niet kunnen of willen dragen is de kern van uw businessmodel. Op deze manier 'verdient' u aan risico's, mits u deze risico's voldoende beheerst. Een goed functionerend risicomanagementsysteem en de RMF stellen u in staat uw risico's te beheersen.

De Solvency II regelgeving onderkent het belang van risicomanagement voor uw bedrijfsvoering en de bescherming van de rechten van uw polishouders. Om die reden stelt de Solvency II regelgeving verschillende eisen aan uw risicomanagementsysteem en de RMF.

In de volgende hoofdstukken vindt u per onderwerp een overzicht van de relevante wet- en regelgeving en in een aantal gevallen good practices hoe u invulling kunt geven aan de betreffende wet- en regelgeving. Niet voor alle wettelijke eisen vindt u good practices; dat neemt niet weg dat verzekeraars wel aan alle wettelijke eisen behoren te voldoen.

In de bijlage treft u een begrippenlijst (bijlage 1) aan en een overzicht van relevante regelgeving (bijlage 2).

In deze Good Practice zijn de volgende afkortingen van de regelgeving gebruikt:

- Solvency II Richtlijn 2009/138/EG (Solvency II)
- Solvency II Verordening 2015/35/EU (SII Verordening)
- EIOPA Richtsnoeren voor het governancestelsel EIOPA-BOS- 14/253 NL (EIOPA Richtsnoeren voor het governancestelsel)

1.1 Scope

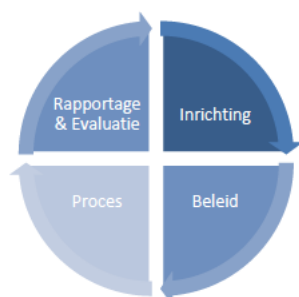
Risicomanagement is een breed begrip en deze good practice behandelt dan ook niet alle aspecten. De volgende aspecten zijn out-of-scope:

- De beoordeling van het eigen risico en van de solvabiliteit (Own Risk and Solvency Assessment, ORSA), zoals vermeld in artikel 45 van de Solvency II richtlijn.
- Aspecten van het risicomanagement als een verzekeraar zelf kredieten verstrekt of hypotheekverzekeringen of herverzekeringen aanbiedt.
- De extra taken van de RMF die staan vermeld in artikel 44, vijfde lid Solvency II richtlijn voor verzekeraars die geheel of gedeeltelijk gebruikmaken van een intern model dat is goedgekeurd.

Een overzicht met relevante wet- en regelgeving en een begrippenlijst treft u aan in de bijlage.

1.2 Elementen risicomanagement

In deze good practice onderscheiden we vier onderwerpen binnen het risicomanagement van uw verzekeraar, deze worden in de volgende 4 hoofdstukken behandeld als volgt:

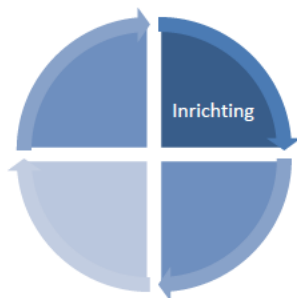
1. Inrichting van het risicomanagementsysteem en de RMF
2. Beleid: de vastlegging van de inrichting van het risicomanagementsysteem en de risicomanagementstrategie
3. Proces: de werking van het risicomanagementsysteem
4. Rapportage en evaluatie: het monitoren van risico's en het evalueren van het Risicomanagementsysteem

1.3 Reikwijdte

Deze Good Practice laat zien – zonder ernaar te streven compleet te zijn – wat DNB een goede invulling vindt van de regelgeving met betrekking tot de risicomanagementfunctie (RMF) en het risicomanagementsysteem. De genoemde voorbeelden vloeien voort uit onderzoeken die DNB heeft gedaan.

Het is aan de verzekeraar om de Good Practice te gebruiken, maar deze good practice sluit niet uit dat voor een verzekeraar een afwijkende, mogelijk strengere toepassing van de onderliggende regels geboden is. De afweging over de toepassing van de good practice berust bij de verzekeraar zelf.

2. Inrichting

In dit hoofdstuk leest u welke aspecten aan bod komen bij de inrichting van het risicomanagementsysteem en de RMF. In het risicomanagement beleid is de risicomanagement strategie opgenomen, zijn de activiteiten van de RMF beschreven en de rol van de RMF in het besluitvormingsproces. Verder gaat dit hoofdstuk in op de onafhankelijkheid, geschiktheid, capaciteit én gezag van de RMF, uitbesteding proportionaliteit.

2.1 Risicomanagementstrategie

Zonder strategie en doelstellingen is het niet mogelijk om een risicomanagementsysteem op te zetten. Vragen waar de risicomanagementstrategie een antwoord op geeft, zijn de risico's die een verzekeraar wel en niet wenst lopen én hoe zij het risicomanagementsysteem en de RMF organiseert.

Wettelijk kader

Artikel 259(1a) van de Solvency II Verordening over het risicomanagementsysteem schrijft voor dat verzekeraars een welomschreven risicomanagementstrategie hebben die in overeenstemming is met de algemene bedrijfsstrategie. De verzekeraar legt in dit document de doelstellingen en grondbeginselen van de strategie vast, en de goedgekeurde risicotolerantielimieten en de toewijzing van verantwoordelijkheden voor alle activiteiten van de verzekeraar.

Good practices

De directie van een verzekeraar heeft een risicotolerantielimiet goedgekeurd die voorschrijft dat de verzekeraar in een jaar niet meer dan 100 miljoen euro verliest als een van vooraf vastgestelde vijf scenario's zich voordoet. Naar mening van de verzekeraar voorkomt deze limiet dat de verzekeraar in een situatie terechtkomt waarin zij geen dividenduitkeringen kan doen en ook de risico's voor polishouders te groot worden.

DNB vindt dit een good practice, omdat de verzekeraar een concrete en doordachte risicotolerantielimiet heeft vastgesteld (gebaseerd op diverse scenario's) en daarbij rekening houdt met zijn stakeholders.

Een verzekeraar heeft een analyse gemaakt van de voor- en nadelen van gemaakte keuzes bij de inrichting van de RMF. Deze verzekeraar besluit om bepaalde werkzaamheden die horen bij de RMF uit te besteden vanwege kennis- en capaciteitstekorten op de betreffende afdeling, in plaats van medewerkers uit de eerste lijn te betrekken bij de beoordeling van bepaalde risico's.

DNB vindt dit een good practice, omdat de verzekeraar heeft nagedacht over welke rol en welke positie de RMF heeft binnen de organisatie.

Uit artikel 258, zesde lid van de Verordening vloeit voort dat verzekeraars op gezette tijden de deugdelijkheid en doeltreffendheid van hun governancestelsel evalueren en passende maatregelen nemen om eventuele onvolkomenheden te verhelpen.

2.2 Activiteiten RMF

Met betrekking tot alle onderdelen van risicomanagementproces verricht de RMF zijn activiteiten. Welke dit zijn heeft de verzekeraar vooraf bepaald en vastgelegd in beleid. Daarbij kunnen de volgende vragen worden gesteld:

- Welke activiteiten voert de RMF uit?
- welke rol heeft de RMF bij vaststellen van risicotolerantielimieten en/of het wijzigen daarvan?
- Hoe challengeert en evalueert de RMF de risico's en bijbehorende beheersmaatregelen?
- Welke risico's worden op welke wijze gemonitord door de RMF en met welke frequentie ?
- Welke rol heeft de RMF in de verschillende (beleidsbepalende) gremia van de verzekeraar?
- Hoe en met welke frequentie rapporteert de RMF?
- Hoe en in welke gevallen escaleert de RMF?
- Hoe beoordeelt de RMF niet-routinematige activiteiten met een significant ander risicoprofiel, zoals bijvoorbeeld afwijkende beleggingsvoorstellen, risicolimiteringstechnieken of derivatentransacties?
- Hoe analyseert de RMF de passendheid van de standaardformule of het (partieel) intern model voor, al dan niet nieuwe, financiële of verzekeringstechnische risico's?

Good practices

Een verzekeraar beschikt over een uitgewerkt proces voor de activiteiten van de RMF. Daarin is onder andere vastgelegd dat de RMF jaarlijks zijn opinie geeft over de ontwikkeling van het risicoprofiel van de verzekeraar en de RvB adviseert over mogelijke verbeterpunten. Deze opinie en advies licht de RMF jaarlijks toe in de RvC vergadering.

DNB vindt dit een good practice, omdat op deze wijze vooraf duidelijk is wat de RvB en de RvC van de RMF verwachten en beide organen belang hechten aan de opinie van de RMF.

2.3 Besluitvormingsproces

Bij de inrichting voorziet het risicomanagementbeleid van de verzekeraar erin dat de RMF betrokken is bij het besluitvormingsproces van de verzekeraar. Vragen die daarbij centraal staan, zijn:

- Wanneer en met welk doel betreft de verzekeraar de RMF?
- Hoe, bijvoorbeeld met welke kaders, beoordeelt de verzekeraar of betrokkenheid van de RMF nodig is?
- Wat levert de RMF, bijvoorbeeld: een opinie, een advies, een voorlegger?
- Op welke informatie baseert de RMF zijn advies?
- Hoe gaat de RMF om met informatie van derde partijen of van andere afdelingen binnen de verzekeraar, inclusief eventuele beperkingen die aan deze informatie kleven?
- Hoe vindt de besluitvorming vervolgens plaats?
- Is sprake van duidelijke afweging in de notulen?
- Hoe kan een verzekeraar afwijken van het advies van de RMF?
- Hoe legt de verzekeraar zijn afwegingen bij een besluit, inclusief eventuele afwijkingen van het advies, vast?

Good practices

Bij ieder strategisch besluit van een verzekeraar levert de RMF een voorlegger of risicoparagraaf met zijn advies over het voorgenomen besluit.

DNB vindt dit een good practice, omdat zo geborgd is dat de RMF altijd adviseert over strategische aangelegenheden bij de verzekeraar.

In het beleid heeft de verzekeraar vastgelegd dat voordat hij een besluit neemt over nieuwe activiteiten een schriftelijke opinie van de RMF nodig is. Ook ligt vast dat de RMF aanwezig is bij de besluitvorming en in de gelegenheid is om een toelichting te geven bij de gegeven opinie. De verzekeraar wijkt alleen gemotiveerd af van het advies van de RMF en legt ook vast waarom hij afwijkt.

DNB vindt dit een good practice, omdat de RMF aantoonbaar betrokken is bij belangrijke besluiten en de verzekeraar alleen gemotiveerd afwijkt van het advies van de RMF.

2.4 Onafhankelijkheid

De RMF is in staat zijn taken onafhankelijk uit te voeren. Als verzekeraar wilt u voorkomen dat uw RMF er belang bij heeft risico's niet te signaleren of door belangenverstrengeling niet in staat is zijn eigen oordeel, onaangepast, aan de directie te rapporteren.

Wettelijk kader

Artikel 268(1) van de Solvency II Verordening stelt dat de RMF vrij is van invloeden die de objectieve, eerlijke en onafhankelijke manier van werken in het gedrang kunnen brengen.

Good practices

Een verzekeraar scheidt de risicomanagement van de andere tweedelijnsfuncties (de actuariële functie en de compliance functie). De RMF is niet hiërarchisch ondergeschikt aan andere functies en heeft de mogelijkheid om rechtstreeks bevindingen, zorgen en adviezen zonder verdere inmenging van derden te melden aan de directie.

DNB vindt dit een good practice, omdat deze inrichting eraan bijdraagt om onafhankelijk te werken en belangenverstrengeling tegengaat. De RMF kan input van de andere sleutelfuncties gebruiken maar komt tot een eigen onafhankelijk oordeel.

Een verzekeraar hanteert het 'three lines of defence' model in zijn risicomanagementsysteem:

1. De eerste verdedigingslinie voert de bedrijfsactiviteiten uit en beheerst zelf de bijbehorende risico's.
2. De RMF is, samen met de compliance functie en de actuariële functie, onderdeel van de tweede linie. Zij houden gezamenlijk de eerste verdedigingslinie scherp bij de inrichting en uitvoering van de risicobeheersingsactiviteiten en rapporteren daarover aan het management.
3. De derde linie, de interne auditfunctie, toetst en beoordeelt of de eerste twee linies de risicobeheersingsactiviteiten op een goede wijze verrichten.

De RMF zorgt ervoor niet zodanig in een eerder stadium bij de uitvoering te worden betrokken dat eigen werk wordt beoordeeld. De RMF is vrij van invloeden die een objectieve, eerlijke en onafhankelijke manier van werken in het gedrang kunnen brengen ("keurt niet zijn eigen vlees")

DNB vindt dit een good practice omdat de RMF op deze manier kan bijdragen aan het creëren van voldoende *countervailing power* binnen een organisatie als onderdeel van een adequaat en effectief governancestelsel. Op deze manier waarborgt de verzekeraar dat de RMF niet betrokken is bij eerste lijns werkzaamheden en daardoor in een situatie terecht kan komen waar het de eigen werkzaamheden beoordeelt.

Good practices

De RMF van een verzekeraar steunt deels op controles die binnen de eerste lijn plaatsvinden en op controles van anderen, waaronder de actuariële functie (bijvoorbeeld inzake een oordeel van het risicoprofiel van de verzekeraar en het aangaan van verzekeringstechnische verplichtingen. De RMF heeft gemotiveerd en gedocumenteerd dat zij hierop kan steunen en waarom. De RMF doet deelwaarnemingen bij bepaalde risico's.

DNB vindt dit een good practice, omdat de verzekeraar aangeeft waarom zij steunt op door derden uitgevoerde werkzaamheden.

Uitgangspunt is dat niet het eigen werk wordt gekeurd en sprake is van een onafhankelijke 'frisse' blik.

2.5 Geschiktheid

Met een goede opzet voor de inrichting van uw risicomanagementsysteem en RMF bent u er nog niet. Zonder voldoende kennis en deskundigheid binnen uw RMF kan er van een doeltreffend risicomanagementsysteem geen sprake zijn. De deskundigheid beslaat alle risico's waar de verzekeraar aan bloot staat.

Wettelijk kader

Artikel 42 van de Solvency II Richtlijn en artikel 273 van de Solvency II Verordening en EIOPA Richtsnoeren 1.6 (inleiding) over het governancestelsel eisen dat alle personen die (eind)verantwoordelijk zijn voor de sleutelfunctie voldoende deskundig en betrouwbaar zijn. Op de website van DNB kunt u vinden wie voor geschiktheidstoetsingen in aanmerking komen:

<https://www.toezicht.dnb.nl/toetsingen/index.jsp>.

Verzekeraars betrekken bij hun beoordeling van deskundigheid de relevante kennis en ervaring opgedaan binnen en buiten de verzekeringssector. Bij deze beoordeling kijken zij naar de verzekerings-, financiële, actuariële, boekhoudkundige en/of managementvaardigheden voor zover deze relevant is voor de werkzaamheden en verantwoordelijkheden van de betreffende persoon.

Bij nieuwe bedrijfsactiviteiten gaat de verzekeraar vooraf na in hoeverre de RMF over voldoende kennis, ervaring, vaardigheden en capaciteit beschikt om zijn taak te vervullen ook voor die nieuwe bedrijfsactiviteiten. Als dit niet het geval is, laat de verzekeraar tijdelijk derden de RMF ondersteunen en laat het personeel onder de RMF opleidingen volgen.

DNB vindt dit een good practice, omdat de verzekeraar op deze manier laat zien 'in control' te zijn. De verzekeraar kent de hiaten en lost die op, omdat het belangrijk voor de besluitvorming van een verzekeraar is dat de RMF goed functioneert.

2.6 Capaciteit en gezag

Geschiktheid binnen de RMF alleen is niet voldoende. Zonder capaciteit en gezag is de RMF niet in staat om alle relevante risico's te analyseren en daarover te rapporteren.

De RMF draagt bij aan een doeltreffend risicomanagementsysteem met een adequate bezetting, zowel qua geschiktheid als capaciteit. Daarnaast is de RMF binnen de verzekeraar gezaghebbend en wordt de RMF als serieuze gesprek- en sparringpartner wordt beschouwd.

Wettelijk kader

Artikel 44(1) van de Solvency II Richtlijn schrijft voor dat verzekeraars een doeltreffend risicomanagementsysteem hebben. Zonder voldoende capaciteit en

gezag bij de RMF is dat niet mogelijk. Artikel 269(1d) van de Solvency II Verordening stelt dat de RMF ook adviseert over strategische aangelegenheden.

Uit de volgende Good practices blijkt dat de RMF als serieuze gespreks- en sparringpartner wordt beschouwd:

Good practices

Bij de ontwikkeling van nieuwe producten en investeringsvoorstellen betreft de verzekeraar de RMF in een vroeg stadium. Zonder opinie van de RMF zal de directie namelijk geen besluit nemen over dergelijke voorstellen.

DNB vindt dit een good practice, omdat **het gezag** van de risicomanagementfunctie blijkt uit het feit dat de verzekeraar geen materiële beslissingen neemt; de verzekeraar heeft gewaarborgd dat de RMF adviseert over deze strategische aangelegenheden.

Een verzekeraar hield de RMF in eerste instantie buiten een strategisch besluit over een overname, omdat de directie van mening was dat zij dit soort besluiten zelf neemt. De RMF heeft afgedwongen dat de directie hen een opinie op laat stellen. De directie vond de bijdrage waardevol en heeft het plan voor de overname aangepast op basis van deze opinie.

DNB vindt dit een good practice, omdat de risicomanagement zijn positie in de organisatie opeist en op deze manier aantoonbaar **gezag** te hebben. Door het afgeven van opinies van goede kwaliteit neemt het gezag binnen de onderneming verder toe.

De verzekeraar informeert de RMF tijdig over belangrijke ontwikkelingen of te nemen besluiten en vraagt de RMF om advies. De verzekeraar wijkt schriftelijk gemotiveerd af van het advies van de RMF. Hiervoor beschikt de RMF over directe escalatie- en rapportagelijnen met de raad van bestuur en raad van commissarissen.

DNB vindt dit een good practice, omdat de RMF gezaghebbend is binnen de verzekeraar; dit blijkt uit het feit dat de verzekeraar de RMF bij belangrijke issues betreft en het advies van de RMF serieus neemt.

Uit de volgende Good practice blijkt dat sprake is van inschatting van de capaciteit van de RMF functie.

Een verzekeraar heeft de adequaatheid van de bezetting aangetoond door een raming te maken van de uit te voeren werkzaamheden, de te besteden tijd en het gewenste deskundigheidsprofiel in relatie tot de complexiteit en risico's van de verzekeraar. Daar waar capaciteit op dit moment ontbreekt, huurt de verzekeraar capaciteit in zolang de vacatures nog niet vervuld zijn.

DNB vindt dit een good practice, omdat de verzekeraar heeft uitgewerkt wat nodig is voor een doeltreffend risicomanagementsysteem.

2.7 Uitbesteding¹

Mogelijk besteedt u als verzekeraar bepaalde werkzaamheden van de RMF uit. Ook in dat geval blijft de risicomanagement-sleutelfunctiehouder verantwoordelijk voor de uitbesteede werkzaamheden (de raad van bestuur en Raad van commissarissen zijn eindverantwoordelijk). Dit geldt zowel voor uitbesteding buiten als binnen de groep waar de verzekeraar toebehoort.

¹ DNB heeft aparte good practices gepubliceerd voor het uitbesteden van werkzaamheden, zie Open Boek Toezicht: <http://www.toezicht.dnb.nl/50-237170.jsp>.

Wettelijke kader

Artikelen 38, 41 en 49 van de Solvency II Richtlijn, artikelen 258 en 274 van de Solvency II Verordening en EIOPA Richtsnoeren 60 tot en met 64 over het governancestelsel bevatten de wettelijke vereisten aan uitbesteding.

Good practices

Een verzekeraar heeft bepaalde risicomanagement-werkzaamheden binnen de groep uitbesteed. Een sluitende set van afspraken en evaluatiecriteria waarborgt de kwaliteit van de uitbesteede activiteiten. De verzekeraar heeft ook gewaarborgd dat het groepsonderdeel waar de werkzaamheden aan zijn uitbesteed onafhankelijk van de eerste lijn van de verzekeraar kan werken, de beschikking heeft over alle informatie en onbelemmerd besluiten kan nemen. De uitbesteede activiteiten vallen nog steeds onder de verantwoordelijkheid van de solo verzekeraar.

DNB vindt dit een good practice, omdat de verzekeraar het onafhankelijk functioneren van de RMF waarborgt, maar tegelijkertijd zelf de eindverantwoordelijkheid behoudt voor het risicomanagement.

Een verzekeraar heeft alle afspraken vastgelegd in een Service Level Agreements (SLAs), waarin de performance en risico-indicatoren (KPI's/KRI's) aansluiten bij haar risicobereidheid en vereisten uit wet- en regelgeving.

DNB vindt dit een good practice, omdat een sluitende set van afspraken en evaluatiecriteria de kwaliteit van de uitbesteede werkzaamheden waarborgt.

2.8 Proportionaliteit

Voor proportionaliteit is de aard, omvang en complexiteit van de activiteiten bepalend. In feite bepaalt het risicoprofiel de juiste toepassing. Soms is méér nodig soms minder. Een kleinere verzekeraar met een eenvoudig productenpallet kan een eenvoudiger risicomanagementsysteem hebben dan grotere verzekeraars met een breed scala aan producten. Proportionaliteit betekent niet dat een verzekeraar niet aan bepaalde wet- en regelgeving hoeft te voldoen. De wettelijke eisen aan het onafhankelijk kunnen functioneren van de RMF blijven bijvoorbeeld onverminderd van kracht. Een grotere verzekeraar heeft echter meer en andere mogelijkheden om het onafhankelijk functioneren te waarborgen. Proportionaliteit is ook bepalend voor het mogen combineren van functies.

Wettelijk kader

Artikel 41(2) van de van de Solvency II Richtlijn stelt dat het governancestelsel, waar het risicomanagementsysteem onderdeel van is, proportioneel is aan de aard, omvang en complexiteit van de verzekeraar.

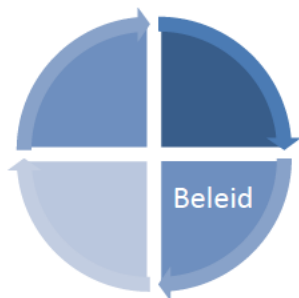
2.9 Governance-vereisten voor de groep

Voor de inrichting van de RMF op groepsniveau gelden dezelfde criteria als op entiteitsniveau. Dezelfde uitgangspunten worden gehanteerd zoals opgenomen in deze good-practice.

Regelgeving

In de EIOPA Richtsnoeren voor het governancestelsel staan governancevereisten op groepsniveau: Afdeling 12 en Richtsnoer 65.

3. Beleid

Als u als verzekeraar (de directie) heeft vastgesteld hoe u uw risicomanagementsysteem en RMF in wilt richten (zie hoofdstuk 2), dan legt u dat vast in beleid. Dit beleid bevat echter niet alleen de beleidslijn met de inrichting van de governance, maar ook de algehele risicomanagementstrategie (zie 2.1) en het beleid (gedragslijnen) per risicogebied. Daarnaast is vastgelegd dat de RMF een opinie geeft bij strategische en reputatie risico's. Op basis van deze vastlegging is sprake van kaders voor de RMF.

Dit hoofdstuk geeft aan wat u vastlegt in de gedragslijnen voor de verschillende risicogebieden. In 3.8 leest u dat de RMF een opinie geeft bij strategische en reputatie aangelegenheden.

De volgende risicogebieden worden onderkend (EIOPA Richtsnoer):

- Verzekeringstechnisch- en reserveringsrisico
- Afgestemd beheer van activa en passiva (ALM)
- Het beheer van het Beleggingsrisico
- Liquiditeitsrisico en Concentratierisico
- Operationeel risico
- Herverzekering en andere risicolimiteringstechnieken
- Strategische en reputatierisico's

De verzekeraar legt per risicogebied een risicotolerantielimiet vast én één overkoepelende risicotolerantielimiet. Dit geheel moet passen binnen de risicobereidheid van de verzekeraar.

3.1 Verzekeringstechnisch- en reserveringsrisico

De gedragslijn voor het aangaan van verzekeringstechnische- en reserveringsrisico's beschrijft hoe u de risico's beheerst bij de verkoop van nieuwe verzekeringen.

Wettelijk kader

Artikel 260(1a) van de Solvency II Verordening en EIOPA Richtsnoer 20 over het governancestelsel schrijven voor dat deze gedragslijn het volgende vastlegt:

- de schaderegelingsprocedures, inclusief de mate waarin zij de gehele schaderegelingscyclus bestrijken
- de verschillende soorten verzekeringsactiviteiten en de kenmerken daarvan
- de wijze waarop de verzekeraar
 - de toereikendheid, kwaliteit en consistentie van de gegevens bereikt
 - de toereikendheid waarborgt van de premie-inkomsten ter dekking van verwachte schade en kosten
 - de risico's identificeert die voortvloeien uit de verzekeringsverplichtingen, met inbegrip opties en gegarandeerde afkoopwaarden
 - rekening houdt met beleggingsbeperkingen bij de berekening van de premies van een nieuw verzekeringsproduct
 - bij het berekenen van de premie rekening houdt met herverzekering of andere risicolimiteringstechnieken

3.2 Afgestemd beheer van activa en passiva (ALM)

De gedragslijn voor het afgestemd beheer van activa en passiva (asset-liability management, ALM) bevat het beleid of en welke mismatches u accepteert én hoe u de bijbehorende risico's beheerst.

Wettelijk kader

Artikel 260(1b) van de Solvency II Verordening en EIOPA Richtsnoer 24 over het governancestelsel schrijven voor dat deze gedragslijn het volgende vastlegt:

- de procedures voor het vaststellen en beoordelen van de verschillende vormen van mismatch tussen activa en passiva
- risicolimiteringstechnieken en het verwachte effect
- welke mismatches zijn toegestaan
- de methodologie die aan de stress- en scenariotests ten grondslag ligt
- de frequentie waarmee de verzekeraar stress- en scenario uitvoert

Good practices

Een verzekeraar accepteert een zeker renterisico. De verzekeraar stuurt niet alleen op het solvabiliteitskapitaalvereiste (Solvency Capital Requirements, SCR) voor renterisico, maar heeft ook een drietal extreme maar realistische rentescenario's gedefinieerd. Na deze scenario's wil de verzekeraar boven de 125% Solvency II SCR ratio blijven. De verzekeraar evalueert en actualiseert deze scenario's jaarlijks.

DNB vindt dit een good practice, omdat de verzekeraar vanuit meerdere invalshoeken en niet alleen vanuit de SCR het renterisico tracht te beheersen. De verzekeraar heeft ook duidelijke en meetbare normen gesteld waarop zij kan sturen.

3.3 De gedragslijn voor het beheer van beleggingsrisico

Dit betreft het beleid voor het investeren van verdiende premies en hoe de daarbij behorende risico's worden beheerst. Hierbij speelt het begrip 'prudent person' een belangrijke rol. Dit begrip wordt toegelicht in 3.4.

Wettelijk kader

Artikel 260(1c) van de Solvency II Verordening en EIOPA Richtsnoeren 25 en 29 over het governancestelsel schrijven voor dat deze gedragslijn het volgende vastlegt:

- welk niveau van veiligheid, kwaliteit, liquiditeit, rendement en beschikbaarheid de verzekeraar nastreeft en hoe de verzekeraar dit wil bereiken
- hoe de verzekeraar voldoet aan het "prudent person"-beginsel (zie hierna 3.4)
- hoe de verzekeraar rekening houdt met de aard van het bedrijf de goedgekeurde risicotolerantielimiets, de solvabiliteitspositie en de risicoblootstelling op lange termijn; de kwantitatieve limieten ten aanzien van activa en exposures, met inbegrip van exposures die niet op de balans zijn opgenomen, als dit passend is met het oog op doeltreffend risicomanagement)
- het niveau van beschikbaarheid dat de verzekeraar voor de activaportefeuille wenst en hoe de verzekeraar dit wil bereiken
- hoe de verzekeraar rekening houdt met de marktomgeving en het kredietrisico
- hoe de verzekeraar waarborgt dat zij niet volledig afhankelijk is van informatie van derde partijen zoals vermogensbeheerders of rating agencies
- of - en de voorwaarden waaronder - activa als zekerheid kunnen worden gesteld en activa kunnen worden uitgeleend
- de relatie tussen marktrisico en andere risico's in ongunstige scenario's
- de procedure voor het adequaat waarderen en verifiëren van beleggingsactiva
- de procedures voor het bewaken van de resultaten van de beleggingen en, voor zover nodig, het herzien van het beleid

- hoe de verzekeraar ervoor zorgt dat hij de activa in het belang van verzekeringnemers en begunstigden selecteert
- de procedures ten behoeve van de beoordeling van de veiligheid, de kwaliteit, de liquiditeit en het rendement van de portefeuille als geheel, waaronder:
 - eventuele beperkingen die voortvloeien uit verplichtingen zoals garanties aan verzekeringnemers, openbaar gemaakt beleid inzake toekomstige discretionaire uitkeringen en redelijke verwachtingen van verzekeringsnemers
 - het niveau en de aard van de risico's die de verzekeraar bereid is te aanvaarden en de mate van diversificatie van de portefeuille als geheel
 - de kenmerken van de activa waaronder
 - de kredietwaardigheid van tegenpartijen
 - i) liquiditeit
 - ii) de vraag of activa materieel of immaterieel zijn
 - iii) duurzaamheid
 - iv) bestaan en kwaliteit zekerheden of andere activa die de activa dekken
 - v) 'gearing' of bezwaren
 - vi) tranches
 - gebeurtenissen die kenmerken van beleggingen kunnen veranderen of actief kunnen beïnvloeden
 - kwesties betreffende de lokalisatie en beschikbaarheid van de activa zoals
 - i) niet-overdraagbaarheid
 - ii) juridische kwesties in andere landen
 - iii) valutamaatregelen
 - iv) risico van bewaarnemer
 - v) extra zekerheidstelling en kredietverstrekking
 - de doelstellingen voor de rendementen die de verzekeraar op zijn beleggingen wil realiseren; daarbij houdt de verzekeraar rekening met de noodzaak een duurzame opbrengst op de activa portefeuille te krijgen om aan redelijke verwachtingen van verzekeringnemers te beantwoorden

Good practices

Voor niet-verhandelbare activa, activa met beperkte liquiditeit (zoals bijvoorbeeld leningen, private placements, vastgoed en infrastructuur), niet-reguliere derivaten en niet-reguliere securitisaties heeft een verzekeraar een risicomanagementbeleid en -proces uitgewerkt. De verzekeraar geeft aan of (en met welke omvang) zij in dergelijke beleggingen investeert. Hierbij heeft de verzekeraar uitgewerkt hoe zij de specifieke financiële en niet-financiële risico's, zoals niet-gelijkgerichte belangen en ongelijke informatieposities, beheerst.

DNB vindt dit een good practice, omdat de verzekeraar weloverwogen zijn investeringen kiest. Bovendien is op deze wijze toetsbaar of de verzekeraar binnen het vooraf vastgestelde beleid handelt.

3.4 Beleggingsrisico en prudent person

Artikel 132 Solvency II Richtlijn 2009/138/EG introduceert het 'prudent person'-beginsel (een verzekeraar belegt alleen in activa en instrumenten waarvan de risico's goed kunnen worden onderkend) en bevat bepalingen over de manier waarop verzekeraars hun activa moeten beleggen:

- Gebruik van afgeleide instrumenten is toegestaan, voor zover deze bijdragen tot een vermindering van de risico's of een doeltreffend portefeuillebeheer vergemakkelijken. Dit is uitgewerkt in EIOPA **Richtsnoer 34**.
- Beleggingen en activa die niet zijn toegelaten tot de handel op een gereglementeerde financiële markt, worden tot een prudent niveau beperkt. Dit is uitgewerkt in EIOPA **Richtsnoer 33**.

- De activa worden naar behoren gediversifieerd, zodanig dat een bovenmatige afhankelijkheid van een bepaald actief, een bepaalde emittent of groep van ondernemingen, of een bepaalde geografische ruimte en bovenmatige risicoaccumulatie in de portefeuille als geheel worden vermeden.
- Beleggingen in activa uitgegeven door dezelfde emittent of door emittenten die tot dezelfde groep behoren, stellen de verzekeringsondernemingen niet bloot aan bovenmatige risicoconcentratie.

Hoewel geen wettelijk vastgestelde limieten op beleggingen zijn geformuleerd, moeten dat verzekeraars bij beleggingsbeslissingen altijd de nodige voorzichtigheid in acht nemen en rekening houden met de belangen van verzekeringnemers.

Ook in de Solvency II Gedelegeerde Verordening worden enkele van de belangrijkste aspecten van het 'prudent person'-beginsel uitvoerig behandeld, zoals afgestemd beheer van activa en passiva, beleggingen in afgeleide instrumenten, beheer van het liquiditeitsrisico en beheer van het concentratierisico (zie ook de vereisten ten aanzien van de gedragslijnen in dit hoofdstuk).

De EIOPA Richtsnoeren besteden aandacht aan overige aspecten van het 'prudent person'-beginsel:

Richtsnoer 27

- De verzekeraar is niet volledig afhankelijk van informatie van derde partijen, zoals financiële instellingen, vermogensbeheerders en rating agencies. De verzekeraar ontwikkelt daarvoor een eigen reeks kernrisico-indicatoren, die aan zijn riskmanagementbeleidslijn en zijn ondernemingsstrategie aangepast zijn.
- De verzekeraar houdt bij beleggingsbeslissingen rekening met de aan beleggingen verbonden risico's en gaat er niet automatisch vanuit dat de risico's adequaat in de kapitaalvereisten inbegrepen zijn.

Richtsnoer 28

Voorafgaand aan een belegging of beleggingsactiviteit met een niet-routinematig karakter is ten minste het volgende beoordeeld:

- Is de verzekeraar capabel genoeg tot het doen van de belegging of het uitvoeren van de beleggingsactiviteit en het voeren van het beheer hierover?
- Wat zijn de risico's die specifiek met de belegging of beleggingsactiviteit zijn verbonden en wat is het effect van de belegging of beleggingsactiviteit op het risicoprofiel van de onderneming?
- Is de belegging of beleggingsactiviteit afgestemd op de belangen van begunstigten en verzekeringnemers, met door de verzekeraar gestelde beperkingen ten aanzien van de verplichtingen die kunnen worden aangegaan en met efficiënt portefeuillebeheer?
- Wat is het effect van de belegging of beleggingsactiviteit op de kwaliteit, de veiligheid, de liquiditeit, het rendement en de beschikbaarheid van de portefeuille als geheel?

De verzekeraar werkt volgens procedures die zeker stellen dat - in het geval dat de belegging of beleggingsactiviteit een aanmerkelijk risico met zich meebrengt of tot een verandering van het risicoprofiel leidt - de RMF van de onderneming het AMSB van de verzekeraar in kennis stelt van dat risico of van die verandering van het risicoprofiel.

Richtsnoer 29 staat dat de verzekeraar regelmatig de veiligheid, de kwaliteit, de liquiditeit en het rendement van de portefeuille als geheel moet beoordelen en

toezicht houden door ten minste te kijken naar de zaken omschreven in dit artikel (zie hierna).

Richtsnoer 30 gaat staat dat de verzekeraar doelen stelt met betrekking tot het rendement en daarbij rekening houdt met de noodzaak tot duurzame opbrengsten.

In richtsnoer 31 staat dat de verzekeraar eventuele belangenconflicten die met betrekking tot beleggingen kunnen ontstaan, vaststelt en beheert. Ook vindt vastlegging van de acties plaats die zijn ingezet om dergelijke conflicten te beheren.

In richtsnoer 32 staat dat de verzekeraar bij fractieverzekeringen in het belang van de verzekeringnemers en begunstigden belegt daarbij rekening houdend met alle bekendgemaakte beleidsdoelstellingen. De verzekeraar neemt de liquiditeitsbeperkingen, die verband houden met fractieverzekeringen in aanmerking en beheert deze.

In richtsnoer 35 staat dat de verzekeraar goed inzicht heeft in zijn eigen belangen en in de belangen van de initiator of sponsor ten aanzien van die gesecuritiseerde instrumenten en dat die belangen adequaat op elkaar aansluiten.

3.5 Liquiditeits- en concentratierisico

Als verzekeraar staat u bloot aan liquiditeitsrisico, bijvoorbeeld als gevolg van massale afkoop door uw polishouders of door de waardeontwikkeling van uw derivaten. Mogelijk heeft u ook een relatief hoge blootstelling aan een bepaalde belegging of type belegging en staat u bloot aan concentratierisico. Gedraglijnen voor deze risico's beschrijven hoe u deze risico's beheerst.

Wettelijk kader

Artikel 260(1d,e) van de Solvency II Verordening en EIOPA Richtsnoer 26 over het governancestelsel schrijven voor dat de gedragslijn voor het liquiditeits- en concentratierisico het volgende vastlegt:

- hoe de verzekeraar omgaat met veranderingen in verwachte instromen en uitstromen van kasmiddelen
- de procedure voor het vaststellen van het niveau van mismatch tussen in- en uitgaande kasstromen uit hoofde van directe verzekeringsovereenkomsten en herverzekeringsovereenkomsten
- hoe de verzekeraar de totale liquiditeitsbehoefte voor korte en middellange termijn bepaalt, inclusief liquiditeitsbuffer voor het opvangen van liquiditeitstekorten
- alternatieve financieringsinstrumenten en de kosten daarvan
- hoe de verzekeraar het effect op de liquiditeitspositie van te verwachte nieuwe activiteiten in aanmerking neemt
- de te nemen maatregelen om concentratierisico te onderkennen en te zorgen dat dit binnen vastgestelde grenzen blijft
- hoe de verzekeraar mogelijke besmettingsrisico's tussen geconcentreerde blootstellingen analyseert

Good practice

Een verzekeraar belegt in (verstrekt) leningen aan een zusterbedrijf. De verzekeraar heeft het concentratierisico onderkent en zorgt dat dit binnen vastgestelde grenzen blijft.

DNB vindt dit een good practice omdat blijkt dat de verzekeraar heeft nagedacht over het concentratierisico en besmettingsrisico vanwege de verwevenheid binnen

de groep. De verzekeraar beperkt dit risico door van te voren grenzen vast te stellen aan het verstrekken van leningen aan zusterbedrijven.

3.6 Operationeel risico

Als verzekeraar staat u als vanzelfsprekend bloot aan operationele risico's; bij onder meer de administratie en het beheer van inkomende premies en uit te keren schades én het investeren van de premies kan altijd iets misgaan. Met deugdelijke processen probeert u die kans te minimaliseren, maar een fout is niet volledig uit te sluiten. Met een gedragslijn voor operationeel risico legt u vast hoe u deze resterende operationele risico's beheerst. Daarnaast ontwikkelt en analyseert de verzekeraar voor het beheer van operationele risico's een geschikt aantal stress-scenario's. Deze zijn gebaseerd op:

- het falen van een sleutelproces, of het wegvallen van sleutelpersoneel of een sleutelfunctie
- het optreden van onvoorziene externe gebeurtenissen

Wettelijk kader

Artikel 260(1f) van de Solvency II Verordening en EIOPA Richtsnoer 21 over het governancestelsel schrijven voor dat de gedragslijn voor het operationeel risico het volgende bevat:

- hoe de verzekeraar de operationele risico's vaststelt
- hoe de verzekeraar de eventuele mitigatie van operationele risico's beoordeelt
- activiteiten en interne processen voor het beheer van operationele risico's inclusief het IT-systeem
- risicotolerantielimiets voor de belangrijkste operationele risicogebieden
- de inrichting van de processen die waarborgen dat de verzekeraar alle voorvallen met een operationele risicocomponent worden vaststelt, analyseert en rapporteert

3.7 Herverzekering en andere risicolimiteringstechnieken

Als verzekeraar mitigeert u mogelijk een deel van de risico's waar u aan blootstaat, bijvoorbeeld via herverzekering of het gebruik van derivaten. De beleidslijn risicomanagement bevat ook een gedragslijn voor deze en andere risicolimiteringstechnieken.

Wettelijk kader

Artikel 260(g) van de Solvency II Verordening en EIOPA Richtsnoer 22 over het governancestelsel schrijven voor dat de gedragslijn voor herverzekering en andere risicolimiteringstechnieken het volgende bevat:

- hoe de verzekeraar gegeven vastgestelde risicolimiets het niveau van risico-overdracht vaststelt
- het soort herverzekeringsovereenkomsten dat gezien het risicoprofiel van de verzekeraar het meest geschikt is
- de beginselen voor de selectie van de bij dergelijke risicolimiteringstechnieken betrokken partijen
- procedures voor het beoordelen en monitoren van de kredietwaardigheid en diversificatie van de tegenpartijen betrokken bij de risicolimiteringstechnieken
- de procedures voor het beoordelen van een effectieve risico-overdracht en de wijze waarop de verzekeraar rekening houdt met het basisrisico
- liquiditeitsbeheer om elke timing mismatch tussen betalingen van schade en schadevergoedingen uit hoofde van herverzekering te verhelpen

Good practices

Een verzekeraar heeft bij het oplopen van het verzekeringstechnische risico tot 9 miljoen euro een nieuw herverzekeringscontract afgesloten, ter grootte van 5 miljoen euro; zo blijft de verzekeraar binnen zijn risicotolerantielimiet van 10 miljoen euro voor dit risico.

DNB vindt dit een good practice omdat blijkt dat de verzekeraar per risicocategorie een specifieke manier van meten heeft geïmplementeerd. Bij de ene risicocategorie gebeurt dat aan de hand van niveaus, bij andere categorieën gebeurt dat met voorgeschreven scenario's, percentages, maximale afwijkingen en KPI's. Ook heeft deze verzekeraar van te voren nagedacht over de beheersmaatregelen om het risico binnen de risicotolerantielimieten te brengen.

3.8 Strategisch en reputatierisico

Een verzekeraar staat ook bloot aan strategische en reputatierisico's, bijvoorbeeld bij besluiten over het in de markt zetten van een nieuw product, een overname, het beloningsbeleid, rechtszaken etc.

Wettelijk kader

Artikel 269(1d) van de Solvency II Verordening schrijft voor dat de RMF adviseert over risicomangementkwesties met betrekking tot strategische aangelegenheden. Daarnaast staat in EIOPA Richtsnoer 23 over het governancestelsel dat een verzekeraar toezicht houdt op en verslag uitbrengt over de beheersing van de volgende situaties:

- feitelijke of mogelijke blootstelling aan reputatie- en strategische risico's en de onderlinge relatie tussen deze risico's en andere materiële risico's
- belangrijke kwesties die zijn zijn reputatie, gezien de verwachtingen van belanghebbenden en de gevoeligheid van de markt, beïnvloeden

Good practices

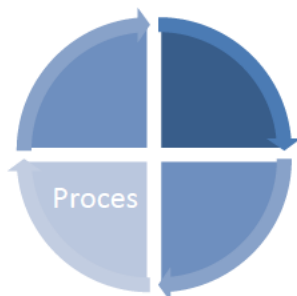
Bij een voorstel voor beleggen in MKB leningen heeft de RMF een voorlegger gemaakt. Hierin heeft hij een aantal aandachtspunten geformuleerd, waaronder twee 'blokkerend'. Dit betreft de berekening van het kapitaalvereiste en het ontbreken van een due diligence voor het allocatieproces voor leningen aan verschillende klanten. De directie besluit daardoor niet in te stemmen met het beleggingsvoorstel.

DNB vindt dit een good practice, omdat de RMF adviseert over deze strategische aangelegenheid én de verzekeraar weegt de opinie ook in zijn uiteindelijke besluit.

Een verzekeraar is voornemens een andere verzekeraar over te nemen. De RMF is bij dit proces betrokken door vooraf een aantal kaders te stellen en aan het eind van het traject een opinie te schrijven. De opinie wordt besproken in de raad van bestuur bij de beslissing om wel of geen bod te doen en voor welke prijs. Hierbij is een aantal aanbevelingen van de RMF wel overgenomen en een aantal gemotiveerd niet,

DNB vindt dit een good practice, omdat de RMF adviseert over deze strategische aangelegenheid én de verzekeraar weegt de opinie ook in zijn uiteindelijke besluit.

4. Proces

In het voorgaande hoofdstuk 'beleid' kwam de vastlegging van het risicomanagementsysteem aan bod. In dit hoofdstuk komen het risicomanagementproces en de monitoring van het risicomanagementsysteem door de RMF aan de orde. De RMF monitort het algemene risicoprofiel van de verzekeraar (inclusief opdoemende risico's) onder andere door het risicomanagementproces te monitoren. Dit hoofdstuk bevat niet zozeer een overzicht van de verschillende eisen uit de Solvency II regelgeving,

maar biedt aan de hand van vragen handvatten voor het risicomanagementproces binnen uw verzekeraar.

Wettelijk kader

Artikel 44 Solvency II Richtlijn 2009/138/EG schrijft voor dat verzekeraars een doeltreffend risicomanagementsysteem hebben met – onder andere – processen die nodig zijn om op individueel en geaggregeerd niveau de risico's waaraan zij blootstaan of kunnen worden blootgesteld, alsook de onderlinge afhankelijkheden en relaties daartussen, voortdurend te onderkennen, te meten, te bewaken, te beheren en te rapporteren. Dit Risicomanagementsysteem is goed geïntegreerd in de organisatiestructuur en de besluitvormingsprocessen en wordt op passende wijze in acht genomen door de personen die de onderneming daadwerkelijk besturen of andere sleutelfuncties vervullen.

Fases risicomanagementproces

In dit hoofdstuk onderscheiden we vier fases in het risicomanagementproces:

- risico's meten en onderkennen
- risico's beheren
- risico's monitoren
- rapporteren over risico's

Dit proces vindt primair plaats in de eerste lijn, maar in elke fase heeft ook de RMF een belangrijke rol. Welke rol dit is, is vastgelegd in beleid. Daarnaast komen in dit hoofdstuk het besluitvormingsproces en de activiteiten van de RMF in het kader van het gehele

risicomanagementproces aan bod.

4.1 Onderkennen en meten van risico's

In deze fase vindt de risico-identificatie plaats met behulp van instrumenten, bijvoorbeeld een self assessment, scenario analyses of workshops.

De methode waarmee de risico's worden onderkend is beschreven in het risicomanagementbeleid. De volgende vragen kunnen daarbij worden gesteld:

- Wat zijn de doelstellingen, wat is de bedrijfsstrategie en wat zijn de bedrijfsactiviteiten van de verzekeraar?
- Wat voor cultuur heerst bij de verzekeraar (zeer risicobereid of niet) en leidt dit tot passende standaarden en verantwoordelijk gedrag?

Bij identificatie kunnen de volgende vragen worden gesteld:

- Welke instrumenten gebruikt de verzekeraar, per risicogebied, om risico's te identificeren?
- Hoe stelt de verzekeraar vast of een risico groot is?

- Wat zijn de grootste risico's waaraan de verzekeraar is blootgesteld?
- In welke mate bedreigen de grote en/of materiele risico's die de verzekeraar loopt zijn doelstellingen?

Bij het meten van de onderkende, geïdentificeerde, risico's komen de volgende vragen aan de orde:

- Wat is de waarschijnlijkheid, de potentiële impact en looptijd van elk type risico?
- Wat zijn acceptabele risicotolerantielimieten voor elk type risico?
- Hoe zijn deze risico's meegenomen in de SCR berekening?

Good practices

De RMF gaat voor de omvang van de risico's niet alleen uit van de berekening van de kapitaal eis volgens de standaardformule, maar verricht ook eigen analyses om nader inzicht te krijgen in het risico dat een instelling loopt. Conform het risicomanagementbeleid is een passendheidsanalyse uitgevoerd door de eerste lijn met betrekking tot het stormschaade model. De RMF heeft dit gereviewd.

DNB vindt dit een good practice, omdat de verzekeraar de standaardformule niet als enige maatstaf hanteert voor het onderkennen en meten van de risico's; op basis van aanvullende risicoanalyses probeert de verzekeraar een nauwkeuriger beeld van de actuele risico's te krijgen.

4.2 Beheren van risico's

De verzekeraar legt in zijn beleid methoden vast hoe zij de geïdentificeerde risico's beheerst. Met behulp van de risicobereidheid per risicogebied, passend binnen de overall risicobereidheid, kiest de verzekeraar een strategie om de risico's te beheersen. Daarbij komen de volgende vragen aan bod:

- Wat is de totale risicobereidheid van de verzekeraar?
- Hoe vertaalt deze totale risicobereidheid zich naar risicotolerantielimieten per risico?
- Welke strategie kiest de verzekeraar per risico om het risico te beheersen; reduceren, vermijden, overdragen of accepteren?
- Welke, gestandaardiseerde, procedures en werkinstructies heeft de verzekeraar om deze strategie om de risico's te beheersen uit te voeren?
- Welke mitigatietechnieken gebruikt de verzekeraar om de geïdentificeerde risico's te reduceren?
- Welke 'harde' controles zoals rapportages, werkinstructies, risicotolerantielimieten en auditprocessen heeft de verzekeraar geïmplementeerd?
- Welke 'zachte' beheersmaatregelen als het creëren van risicobewustzijn, cultuur, integriteit en wijze van communiceren heeft de verzekeraar geïmplementeerd?
- Hoe verhouden de 'harde' en 'zachte' beheersmaatregelen zich tot elkaar?
- Heeft de verzekeraar noodplannen? En voor welke risico's dan?

4.3 Monitoren van risico's

De monitoring bestaat uit de controle of de verzekeraar alle risicomanagementprocessen uitvoert zoals is vastgelegd in het beleid en de werkinstructies. Vragen die hierbij aan bod komen zijn:

- Hoe monitort de verzekeraar of de verzekeraar de beheersmaatregelen daadwerkelijk toepast?
- Hoe wordt getoetst of de beheersmaatregelen daadwerkelijk hun beoogde doel weten te realiseren?
- Hoe toont een verzekeraar achteraf aan dat de risicomanagementprocessen conform het vastgelegde beleid en werkinstructies zijn uitgevoerd?
- Met welk instrumentarium meet de verzekeraar of de maatregelen effectief zijn?

- Hoe leiden uitkomsten van de monitoring tot een evaluatie van het risicomanagementproces en eventueel een aanpassing daarvan?
- Hoe bewaakt de RMF de toepasbaarheid en geschiktheid van het risicomanagementbeleid?

Het monitoren van risico's bestaat ook uit het opnieuw meten van risico's na toepassing van de beheersmaatregelen ten opzichte van de vastgestelde totale risicobereidheid en de verschillende risicotolerantielimieten. Om te meten of de beheersmaatregelen effectief zijn, stelt de verzekeraar een toetsingsplan (control framework) op, waarbij de werking van de beheersmaatregelen wordt geëvalueerd. Hierbij wordt beoordeeld of bijsturing nodig is. De eerste lijn kan bijvoorbeeld door middel van een "in control" verklaring een uitspraak doen over de beheersing van de risico's.

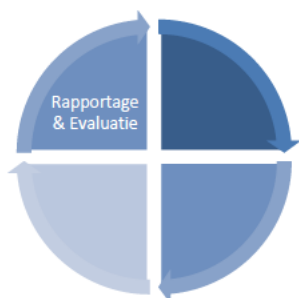
Dit komt in het volgende hoofdstuk 'Rapportage en evaluatie' aan de orde.

4.4 Rapporteren over risico's

In de laatste fase wordt gerapporteerd over de geconstateerde risico's en de kwaliteit van de beheersmaatregelen en de monitoring door de RMF. In het risicomanagementbeleid van de verzekeraar is vastgelegd met welke frequentie periodiek gerapporteerd wordt en onder welke omstandigheden (bijvoorbeeld bij incidenten) direct rapportage plaatsvindt. Hierbij spelen de volgende vragen een rol:

- Met welke frequentie vinden de rapportages plaats?
- Onder welke omstandigheden vindt directe rapportage van welke incidenten plaats?
- Welke interne communicatielijnen kent de verzekeraar?
- Welke rapportages ontvangt de directie? Rapportage en evaluatie

5. Rapportage en evaluatie

Met een beleid en proces voor uw risicomanagementsysteem bent u er nog niet. U heeft ook rapportages nodig over de risico's waar u aan blootstaat. Daarnaast evalueert u uw risicomanagementbeleid en -processen én rapportages om te toetsen of deze nog afdoende zijn om de risico's waar u aan bloot staat te beheersen.

5.1 Rapportage

Zonder rapportages kunt u de risico's waar uw verzekeraar aan bloot staat niet beheersen.

Wettelijk kader

Artikel 44(1) van de Solvency II Richtlijn en artikel 259(1d) van de Solvency II Verordening geven aan dat verzekeraars beschikken over processen en rapportageprocedures die nodig zijn om de risico's waaraan zij blootstaan voortdurend te onderkennen, te meten, te bewaken, te beheren en te rapporteren.

Good practices

Alle risicorapportages van een verzekeraar hebben de volgende kenmerken:

- Accentueert ontwikkelingen en highlights
- Stuurinformatie over (ontwikkelingen in) bestaande risico's en hoe deze risico's zich verhouden tot de risicobereidheid, risicotolerantielimiets en het geformuleerde risicobeleid en wat de mogelijke gevolgen van overschrijdingen kunnen zijn
- Centraal staat wat er niet goed gaat en aandacht nodig heeft
- Bevat een onderbouwde opinie van de RMF; waarop is de conclusie gebaseerd, waarom is actie nodig, wat voor uitspraak of actie verwacht de RMF en waarom
- Zet aan tot actie en is pro-actief; bespreekt bijvoorbeeld niet alleen hoe de rente is veranderd in het afgelopen kwartaal, maar ook wat er kan gebeuren
- Rapporteert over voortgang; kijkt terug naar aanbevelingen en adviezen uit de vorige periode en wat de verzekeraar daarmee heeft gedaan
- Wat altijd hetzelfde is, staat in de bijlage of is anderszins beschikbaar

DNB vindt rapportages met deze kenmerken een good practice, omdat deze rapportages een verzekeraar in staat stelt te sturen op de belangrijkste risico's. Een doeltreffend risicomanagementsysteem kijkt vooruit en prioriteert de belangrijkste risico's; rapportages die bovenstaande kenmerken bevatten doen dat.

Jaarlijks schrijft de RMF een opinie over hoe zij kijkt naar de externe ontwikkelingen en wat de invloed daarvan is op het risicoprofiel van de verzekeraar.

DNB vindt dit een good practice, omdat de RMF op deze wijze niet alleen de huidige situatie van de verzekeraar beoordeelt, maar ook aangeeft welke mogelijke risico's opdoemen als gevolg van wijzigende externe omstandigheden.

De RMF bekent kleur door te prioriteren, te duiden en een eigen oordeel en mening te geven; hoe staat de verzekeraar ervoor als je kijkt naar de risicopositie versus de risicobereidheid. De risicorapportages bevatten korte overzichten met geprioriteerde risico's en een toelichting op deze risico's. Daarnaast bevatten alle overschrijdingen een oordeel van de RMF over de ernst ervan. De RMF informeert wanneer risico's niet passend zijn en geeft ook aan hoe dergelijke risico's te mitigeren zijn.

DNB vindt dit een good practice, omdat hier kleur wordt bekend doordat de RMF een eigen oordeel geeft.

In de kwartaalrapportage geeft de RMF aan in hoeverre de verzekeraar kri's overschrijdt. Daarbij geeft de RMF een toelichting over hoe ernstig de overschrijding is, wat de gevolgen kunnen zijn, met een advies over hoe deze overschrijding is op te lossen en binnen welke termijn verwacht wordt dat de oplossing gerealiseerd kan worden. Uit de toelichting blijkt duidelijk wat de visie is van de RMF op de geconstateerde overschrijding.

DNB vindt dit een good practice, omdat de RMF niet alleen de overschrijding rapporteert maar ook informeert over de ernst en een oplossing biedt.

5.2 Evaluatie

Net als andere onderdelen van het governancestelsel evalueert u als verzekeraar ook de werking van uw risicomanagementsysteem.

Wettelijk kader

Artikel 44(1) van de Solvency II Richtlijn en stelt dat verzekeraars hun governancestelsel periodiek intern evalueren; conform artikel 44(3) van de Solvency II Richtlijn is dit minimaal eenmaal per jaar voor de schriftelijk vastgelegde beleidslijn risicomanagement. Artikel 259(1d) van de Solvency II Verordening voegt toe dat de verzekeraar de doeltreffendheid van het risicomanagementsysteem actief controleert en analyseert; de verzekeraar brengt passende wijzigingen in het systeem aan als dat nodig is.

Ingevolgde EIOPA Richtsnoer 6 voor het governancestelsel, bepaalt de directie de frequentie en de reikwijdte van de interne evaluaties van het governancestelsel; daarbij houdt zij rekening met de aard, omvang en complexiteit van de activiteiten. De verzekeraar ziet erop toe dat de reikwijdte, bevindingen en conclusies van de evaluatie naar behoren gedocumenteerd en aan de directie worden gerapporteerd. Adequate terugkoppeling is nodig om ervoor te zorgen dat de verzekeraar vervolgacties neemt en vastlegt.

Good practices

Een verzekeraar heeft in het beleid vastgelegd dat de directie het functioneren van de RMF jaarlijks evalueert. Dit gebeurt op basis van vooraf gestelde criteria. De RvB en RvC bespreken afzonderlijk de uitkomsten met de RMF. Daarnaast staat in het beleid dat de RMF één keer per jaar zelfstandig contact heeft met de RvC om over zijn functioneren binnen de verzekeraar te spreken.

DNB vindt dit een good practice, omdat de verzekeraar op deze wijze zorgdraagt voor een structurele evaluatie van de RMF.

Daarnaast toetst en beoordeelt de derde lijn, de interne auditfunctie, of het risicomanagementsysteem in de eerste twee lijnen (waaronder de RMF in de tweede lijn) goed functioneert. In het auditplan van de interne auditfunctie staat dat zij eenmaal in de drie jaar een audit uitvoert op elke sleutelfunctie in de tweede lijn.

DNB vindt dit een good practice, omdat de frequentie van de evaluatie vastligt.

DISCLAIMER

Deze good practice geeft niet-verplichtende aanbevelingen voor de toepassing van de Solvency II regelgeving met betrekking tot de risicomanagementfunctie en het risicomanagementsysteem aan verzekeraars. Met behulp van deze good practice draagt de Nederlandsche Bank N.V. haar opvattingen uit over de door haar geconstateerde of verwachte gedragingen in de beleidspraktijk, die naar haar oordeel een goede toepassing inhouden van de regels waarop deze good practice betrekking heeft.

Met deze good practice beoogt de Nederlandsche bank N.V. te bereiken dat verzekeraars het daarin gestelde, de eigen omstandigheden in aanmerking nemende, in hun afweging betrekken, zonder dat zij verplicht zijn dat te doen. De good practice geeft inzicht in de door DNB geconstateerde of te verwachten gedraging in de beleidspraktijk, is indicatief van aard en sluit daarmee niet uit dat voor instellingen een afwijkend, al dan niet strengere toepassing van de onderliggende regels geboden is. De afweging betreffende de toepassing berust bij deze instellingen zelf.

BIJLAGE 1

Begrippenlijst

Onderstaand treft u een overzicht aan van de begrippen die in deze Good Practice voorkomen met toelichting:

- **Risicomanagementsysteem:** het totaal aan risicomanagementactiviteiten en – processen die binnen een verzekeraar plaatsvinden en erop gericht zijn om de risico's binnen de vooraf gestelde aanvaardbare grenzen te houden. Onderdelen van dit systeem staan in artikel 258 Solvency II Verordening 2015/35/EU vermeld.
De verzekeraar heeft:
 - verantwoordelijkheden voor alle activiteiten toegewezen
 - een procedure voor het besluitvormingsproces dat rekening houdt met informatie die in het kader van het risicomanagementsysteem wordt gerapporteerd.
 - gedragslijnen die effectief de omschrijving en de indeling per categorie garanderen van de materiële risico's waaraan de verzekeraar is blootgesteld
 - goedgekeurde risicotolerantielimieten (per risicocategorie)
 - een risicomanagementstrategie die in overeenstemming is met de bedrijfsstrategie
 - Rapportageprocedures en –processen die garanderen dat informatie over de materiële risico's waaraan de verzekeraar is blootgesteld en de doeltreffendheid van het risicomanagementsysteem actief worden gecontroleerd en geanalyseerd
 - Waar zulks passend is, integreren verzekeraars in hun risicomanagementsysteem de uitvoering van stresstests en scenarioanalyses met betrekking tot alle relevante risico's waaraan de verzekeraar is blootgesteld.
- **Risicomanagementfunctie:** de afdeling(en) en/of personen die onder verantwoordelijkheid van de sleutelfunctiehouder de volgende taken heeft:
 - De raad van bestuur en de raad van commissarissen en andere functies bij met het oog op een doeltreffende werking van het risicomanagementsysteem bij te staan
 - Het monitoren van het risicomanagementsysteem
 - Het monitoren van het algemene risicoprofiel van de verzekeraar (inclusief opdoemende risico's)
 - het gedetailleerd verslag uitbrengen over risicoblootstellingen
 - Het adviseren over risicomanagementkwesties, onder meer met betrekking tot strategische aangelegenheden zoals bedrijfsstrategie, fusies en overnames en belangrijke projecten en investeringen;
- **Risicoprofiel:** Het bepalen van het risico waaraan de verzekeraar is blootgesteld. Voor het opstellen van dit profiel wordt bepaald hoe waarschijnlijk het is dat bepaalde risico's optreden en welk effect deze risico's dan hebben.
- **Risicoblootstelling:** is de mate waarin de verzekeraar aan risico's is blootgesteld.
- **Risicobereidheid (ook wel: risk appetite):** 'de aard en omvang van de risico's die de verzekeraar bereid is aan te gaan bij het realiseren van haar doelstellingen' (het gewenste risicoprofiel) Daarbij is het belangrijk duidelijk de grenzen aan te geven van de risico's die de verzekeraar wenst te nemen.
- **Risicotolerantie limiet:** de grens van de risico's die de verzekeraar wenst te nemen.
- **Risicomitigatie of risicobeheersing:** bestaat uit het nemen van maatregelen om te voorkomen dat risico's zo groot worden dat ze niet meer binnen de risicobereidheid van de organisatie liggen.

- Risicomanagementstrategie: strategie met doelstellingen en grondbeginselen voor het risicomanagement, inclusief risicotolerantielimieten
- Beleidslijn risicomanagement: door de directie goedgekeurd beleid betreffende het risicomanagementsysteem inclusief de gedragslijnen (beleid) per risicogebied
- Gedragslijnen per risicogebied: onderdeel van bovenstaande beleidslijn risicomanagement met beleid per risicogebied (zie EIOPA Richtsnoer)
- Sleutelfuncties (EIOPA Richtsnoer): In ieder geval worden de vier functies die deel uitmaken van het governancestelsel, te weten de RMF, de compliancefunctie, de actuariële functie en de interne-auditfunctie, beschouwd als sleutelfuncties en dientengevolge ook als belangrijke of kritieke functies.

BIJLAGE 2

Overzicht Relevante wet- en regelgeving

Deze good practice bevat handvatten voor de volgende wet- en regelgeving die relevant is voor uw risicomanagement:

- Wet op het Financieel Toezicht (Wft)
 - Artikel 3:17; beheerste en integere bedrijfsvoering
- Besluit prudentiele regels (Bpr)
 - Artikel 23 over risicomanagement
 - Artikel 26.2 en 26.3 met bijzondere bepalingen voor verzekeringssector met verwijzingen naar de Solvency II Richtlijn 2009/138/EG (S II Richtlijn)
 - Artikel 118: prudent person en beleggingsbeleid verzekeraars
- Solvency II Richtlijn 2009/138/EG (Solvency II)
 - Artikel 41: algemene governancevereisten
 - Artikel 42: deskundigheidsvereisten
 - Artikel 44: risicomanagement
 - Artikel 132: prudent person beginsel
- Solvency II Verordening 2015/35/EU (SII Verordening)
 - Artikel 258: algemene governancevereisten
 - Artikel 259: risicomanagementsysteem
 - Artikel 260: risicomanagementgebieden
 - Artikel 268: specifieke bepalingen sleutelfuncties
 - Artikel 269: risicomanagementfunctie
 - Artikel 273: deskundigheidsvereisten
- EIOPA Richtsnoeren voor het governancestelsel EIOPA-BOS- 14/253 NL (EIOPA Richtsnoeren voor het governancestelsel)
 - Richtsnoeren 1 tot en met 7 in afdeling 1 met algemene governancevereisten
 - Richtsnoeren 17 tot en met 26 in afdeling 4 over riskmanagement
 - Richtsnoeren 27 tot en met 35 in afdeling 5 over prudent person